

A black and white photograph of a beach. In the foreground, a wooden fence made of vertical posts and horizontal slats runs along the right side. The fence is partially covered with a thick layer of grass or seaweed. In the middle ground, two people are walking away from the camera on a sandy path. The background shows a cloudy sky and a dark horizon line. The overall mood is somber and contemplative.

EIGEN VUUR

Karlijn Stoffels

Leopold

Eerste druk 2016

© 2016 Karlijn Stoffels / www.karlijnstoffels.com

Omslagfoto: Arcangel

Omslagontwerp: Nanja Toebak

Illustratie schutbladen: Josje Kerkhoven

Uitgeverij Leopold, Amsterdam / www.leopold.nl

ISBN 978 90 258 6972 4 / NUR 284/285

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds.

Uitgeverij Leopold drukt haar boeken op papier met het fsc®-keurmerk. Zo helpen we waardevolle oerbossen te behouden.

Oostburg, oktober 1944

Hij vluchtte in het wilde weg, naar rechts, naar links, zigzaggend over de Markt, terwijl het gegil van de sirenes zijn oren verdoofde, en stofwolken zijn ogen verblindden. De bom was gevallen voordat het luchtalarm was afgegaan.

‘Het café!’ riep Kees. ‘In de kelder!’

Voor het café bleef Sooys zo plotseling stilstaan, dat Kees tegen hem opbotste. Duitsers, in burger en in uniform, kwamen naar buiten rennen.

‘Niet hier!’ siste Kees. In café Stamperius zat de administratie van het Duitse leger, de *Schreibstube*.

Ze renden de Markt over naar de grote bierkelder van café De Vier Emmers. Sooys zag Sakke de trap afrennen. Het café was van zijn vader. Daar spraken zij drieën altijd met elkaar af. Maar toen Sooys achter hem aan wilde gaan, werd hij tegengehouden. ‘Weg van de Markt!’ schreeuwde iemand in zijn oor. Tegelijk werd hij bij zijn arm gegrepen en meegetrokken. Er klonk een hevige explosie aan de overkant van het plein. Blindelings volgde Sooys de man voor hem, een zijstraat in, door een steeg, over een pleintje.

Het leek alsof de hemel brandde. De vliegtuigen vlogen recht boven hen, en de ene inslag volgde na de andere. Ze renden door de Brouwerijstraat en sloegen toen rechtsaf, door wolken stof en gruis.

De man bleef plotseling staan. ‘Hier!’ riep hij. Toen pas zag Sooys dat het meneer Dieleman was, zijn leraar Frans.

Een ander café. Een luik in de vloer, een trap. Een man bij de in-

gang wees waar nog plaats was. Hij had een witte band om zijn arm; hij was van de vrijwillige brandweer, of een blokhoofd.

Toen ze zaten, keek Sooys opzij naar het bleke, strakke gezicht van de leraar. Dieleman kwam uit Breskens. Daar hadden de Engelsen de haven gebombardeerd, in september, en de helft van het dorp. Me-
neer Dielemans huis was verwoest. Zijn vrouw en twee kleine kinde-
ren waren gedood. Wat deed hij hier in Oostburg? Hij zag dat Sooys
naar hem keek en glimlachte geruststellend. *Hier zitten we goed*, be-
tekende dat. En als iemand verstand had van bombardementen, was
hij het.

De explosies kwamen van ver, uit de richting van de Markt. Sooys
werd onrustig. Hij wilde naar buiten, om Niesje te zoeken. De twee-
ling was veilig in Zuidzande en tante Jaan hield een oogje op moeder,
maar zijn zusje kon overal zijn. Net toen hij op wilde staan, hoorde
hij het dreunen van een vliegtuig boven hen. Vlakbij klonk er een
ontploffing. De vloer trilde, de muren begonnen te schudden en de
kelderdeur sprong open. Dikke rookwolken kwamen als golven naar
binnen gerold. Het blokhoofd drukte de deur dicht. Het angstzweet
brak Sooys uit. Hield het dan nooit op?

Hij hoorde het kletteren van omvallende muren, en het krakend
versplinteren van deuren. Een lawine van stenen en puin kwam door
de kelderdeur naar binnen razen. Hij kreeg een baksteen tegen zijn
been. Eruit! Hij moest eruit! Het was niet veilig meer. Maar de deur
was versperd. Alleen door het gebarsten kelderraampje kwam een
streepje licht. Er kwam ook een vleugje lucht binnen, een stinkend
zuur wolkje, alsof iemand sigarenrook in je gezicht blies. De mensen
in de kelder zaten doodstil.

Het blokhoofd trok een steen uit de deuropening en keek om zich
heen. Er was geen plaats in de kelder om het puin te bergen.

‘Psst!’ zei Kees. ‘Geef die bezem eens aan, Sooys.’

Verwonderd deed Sooys wat Kees vroeg. Die kroop op zijn knieën
achteruit en pookte met de bezem door het raampje het puin op-

zij. Op een wenk van Kees pakte Sooy's de bakstenen aan van het blokhoofd en gaf ze door. Kees gooide ze zo ver mogelijk weg. Stuk voor stuk verwijderde hij de stenen, tot er buiten een nijldige uitroep klonk.

‘Je hebt iemand geraakt,’ zei de man.

‘Nu ze weten dat we hier zitten, zullen ze wel gauw komen.’

Kees had gelijk. Ze hoorden stemmen aan de andere kant van de deur. De toegang tot de kelder werd vrijgemaakt. Met het binnenstromen van lucht kwamen ook de anderen bij uit hun verdoving. Een voor een kropen ze door de smalle opening. Wat ging het langzaam.

Eindelijk was Sooy's boven. De voorgevel van het café was weggeslagen, je keek recht de straat in. In de bomen hingen brokstukken van meubels, die door de luchtdruk weggeblazen waren. Hij wilde zich door de groep mensen wringen, maar het blokhoofd hield hem tegen. ‘Vaak gooien ze mijnen achter de bommen aan. Als je dan wegloopt, ben je alsnog de sigaar.’

Ongeduldig bleef hij staan. Er was niet veel over van de straat en de huizen, voor zover hij dat door het walmende puin kon zien.

Een vreselijke gedachte kwam bij hem op. Hij had zijn zusje die ochtend verteld dat hij met Sakke en Kees naar de Markt ging, naar De Vier Emmers. En als ze nu eens naar hem op zoek was gegaan, toen het luchtalarm afging? Ze kwam altijd naar hem toe als er iets was. Zijn hart bonkte.

Eindelijk, eindelijk, kregen ze het signaal dat alles veilig was. Sooy's rende met Kees naar de Markt, ze moesten dezelfde kant op. Ze klommen over smeulende resten van kapotgegooide huizen, baanden zich een weg door rokend puin. Hij brandde zijn hand aan een gloeiend stuk metaal en strompelde verder. Opschieten!

Op en rondom de Markt lagen bergen stenen, ontwortelde bomen, deuren en kozijnen. De tramrails waren losgerukt en omhooggekomen, en wezen als een ladder naar de hemel. Overal brandden kleine vuurtjes, alsof de Markt bezet was door een leger kwaadaardige padvindders.

De schuilkelders waren leeggelopen. Dorpelingen zochten naar overlevenden. Een huilende vrouw met een kind aan haar hand liep wankelend tegen Sooys aan en viel. Hij hielp haar haastig overeind.

Tussen de brokstukken stond café Stamperius, met *Schreibstube* en al, fier overeind. Aan de andere kant van het plein kon hij nog net de gehalveerde gevel van De Vier Emmers zien. Het café was van boven naar beneden in tweeën gespleten. Eén helft was door de aarde verzwolgen.

Kees floot tussen zijn tanden. ‘Een half café. De Twee Emmers.’ Hij lachte niet.

Sooys ook niet. Hij dacht aan Sakke, die de kelder in was gevluht en die nu ergens diep in de bomkrater lag. Meneer Dieleman had Sooys’ leven gered, en dat van zijn vriend.

‘Kom,’ zei hij. De overgebleven helft van het café stortte met een donderend geraas in elkaar en verdween in de diepte, alsof de aardbodem maar een dunne vloer was.

Ze wilden de Markt oversteken, maar de hitte was ondraaglijk. Ze sloegen een zijstraat in. Bij de volgende hoek keken ze uit gewoonte omhoog naar het erkertje van Kees’ huis. Soms stond zijn moeder daar naar hem uit te kijken. Ze bleven tegelijk staan. Er was geen erkertje. Op de plaats van Kees’ huis was een groot gat, waardoor je de achtergevel kon zien van een woning in de volgende straat.

Kees deed zijn mond open en dicht en weer open. ‘Ik ga terug.’ Hij draaide zich om en liep weg als een robot, met stijve armen en benen.

Sooys had geen tijd om hem terug te roepen. Hij rende naar huis. Daar was vast niemand, maar hij moest ergens beginnen. Sinds Niesje geen school meer had, ging ze meestal naar een vriendin. Soms hielp ze Sien, hun hulp, in de keuken, maar als er geboend moest worden ging ze ervandoor. Moeder zou wel naar een schuilkelder zijn gegaan.

In de straat waar hij doorheen liep, was ook een bom gevallen. In een boom hing iets roods dat er niet hoorde. Hij keek de andere

kant op. Boven op een stukgeslagen muurtje lag een schoen met een been eraan. De rest kon hij niet zien. Hij sloeg zijn ogen neer. Voor zijn voeten lag een dode kat. Hij richtte vlug zijn hoofd op. Hij stikte bijna in de rook.

Hij dacht aan het bombardement op Breskens, slechts enkele kilometers hiervandaan. De haven moest platgegooid, was de verklaring, zodat de Duitse troepen niet met de veerboot konden. Honderden doden. En na een paar uur voer de Prinses Juliana alweer op de Westerschelde, afgeladen met Duitse soldaten. Waar was het allemaal goed voor?

Daar was zijn straat. Er was niemand te zien. Hun huis stond er nog. De voordeur stond wijd open. Door het raam zag hij Sien heel stil in de kamer staan. Ze moest wel van streek zijn, bij het bombardement op Breskens was haar huisje afgebrand.

Hij liep de gang in en bleef in de deuropening staan. ‘Zeg Sien...’ Zij wist vast waar zijn moeder en zusje waren. Ze keek niet op of om.

Sooy's liep naar haar toe, maar na een paar stappen bleef hij staan. ‘Sien?’

Ze leunde onbeweeglijk tegen het buffet.

Waarom stond die balk tegen haar rug? Die hoorde aan de zoldering te hangen. Ergens vandaan kwam een hevige gekraak. Zijn oren suisten.

Hij schudde Sien aan haar schouder. Ze zakte tegen het buffet aan. Er zat een bloedvlek op haar rug. Hij deinsde achteruit. Hij moest iemand halen, een dokter, de wijkzuster. Hij draaide haar naar zich toe.

‘Kom maar, Sien. Ik zal je helpen. Heb je pijn?’ Hij zag haar gezicht en begreep dat het te laat was. Pijn had ze in ieder geval niet. Ze voelde niks meer. Ze zou nooit meer iets voelen. Ze was helemaal voor niets uit het brandende Breskens gevlucht.

Hij wilde haar neerleggen, maar er sloeg iets tegen zijn hoofd. Hij greep zich vast aan Siens schort en sleurde haar mee. Hij kwam op zijn buik op de grond terecht.

Toen Sooy's bijkwam, was het donker om hem heen. Hij kreeg zijn ogen niet open, zijn wimpers zaten vastgekleefd. Zijn achterhoofd deed pijn, maar hij kon zijn armen en benen bewegen. Hij begon te trappen, en er kwam beweging in de rommel om hem heen.

Eerst duwde hij Sien van zich af. Toen schudde hij iets zwaars van zijn rug. Kalkstof drong zijn keel binnen, maar na een paar keer hoesten kreeg hij lucht. Hij wreef zijn oogleden schoon met spuug. Zijn vingers smaakten naar bloed, maar hij kon weer kijken. Hij draaide zich om en ging met moeite overeind zitten.

Het was schemerig in de kamer. Er was een lading puin voor het raam terechtgekomen. Zijn ogen wendden aan de duisternis. Hij zag wat er gebeurd was. Er moest een granaat op hun dak zijn gegooid. Sien was geraakt door een balk uit het plafond, en de tweede balk was op hem gevallen.

Zijn hand raakte iets ronds. Het was de oude kapotte stoelpoot die hij zich zo goed kon herinneren. Die kwam van zolder. Hij sloeg er het laatste puin mee weg.

Hij ging de trap op. Het dak was half ingestort, en door de luchtdruk waren er dakpannen weggevlogen. In de kamers was het een ravage, maar zijn moeders bed was leeg en Niesje was er ook niet.

De opluchting duurde maar kort. Waar waren ze? Hij moest ze vinden voordat ze naar huis kwamen en het lichaam van Sien zagen liggen.

Dat probleem moest hij eerst oplossen. Hij nam een laken mee naar beneden en legde het lichaam erop. Opeens schoot hij overeind. Sien had het huishoudgeld. Zijn vader had dat met haar geregeld. Sooy's tastte een voor een haar zakken af. De beurs zat onder haar rok. Hij haalde het geld eruit.

Hij vouwde het laken behoedzaam om Sien heen en sleepte haar naar de straat. Er zou wel een wagen komen om de slachtoffers op te halen. Hij was even besluiteloos. Het kostte hem moeite haar daar achter te laten, zo koud en wit en alleen. Toen kwam er een nieuwe gedachte bij hem op, en hij rende in paniek weg.

Tijdens het vorige bombardement was moeder gaan schuilen bij haar nicht in de Nieuwstraat, recht tegenover de manege, die vol zat met Duitsers. Sooys was woedend geworden. Daar zouden de Engelsen zeker bombarderen. Maar het was een grote kelder, zei moeder, omdat het huis aan een dijk stond. Het was er volkomen veilig, dat had de gemeente gezegd.

Hijgend van angst en ademnood rende Sooys naar de Nieuwstraat.